

УЧАСТЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ І ПОЛІТИЦІ БЕЗПЕКИ ЄС: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ВИМІР

Грубінко А.В.

Тернопільський національний економічний університет

У статті розглядаються концептуальні засади участі Великої Британії у зовнішній політиці і політиці безпеки Євросоюзу. Визначається роль цієї країни у процесах формування СЗППБ ЄС в контексті провідних теорій євроінтеграції. Проаналізовано еволюцію політики британського керівництва щодо участі країни в системі політичного співробітництва Європейського Союзу, характер її впливу на процеси євроінтеграції у сфері зовнішньої політики і безпеки.

Ключові слова: Велика Британія, Європейський Союз, теорії євроінтеграції, Спільна зовнішня політика і політика безпеки, моделі диференційованої (гнучкої) інтеграції.

Постановка проблеми. З огляду на сучасні складні процеси трансформації системи міжнародних відносин і безпеки на європейському континенті особливий науково-практичний інтерес становить дослідження формування Спільної зовнішньої політики і політики безпеки (СЗППБ) Європейського Союзу. Враховуючи специфіку цієї сфери взаємодії суб'єктів європейської інтеграції важливо вивчити досвід участі і роль провідних держав-членів ЄС в її розвитку. Серед них виділимо Велику Британію, яка об'єктивно є одним з лідерів і чинників розвитку зовнішньополітичних можливостей ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед публікацій, присвячених сучасним тенденціям розвитку теоретико-концептуальних основ євроінтеграції, привертають увагу праці таких західних авторів, як Т. Дайсон [13], Е. Моравчик [18], С. Рунінг [19], А. Стабб [20], Д. Фіотт [14], К. Холзінгер [16], російських дослідників Л. Бабиніної [1], Н. Кавешникова [3], Р. Лобанова [8], В. Тихової [10], українських вчених В. Копійки і Т. Шинкаренка [5]. Незважаючи на популярність дослідження тематики участі Великої Британії в процесах євроінтеграції, комплексний аналіз участі країни у СЗППБ ЄС в контексті провідних теорій євроінтеграції вченими не проводився і залишається на фрагментарному рівні. Це помітно навіть у західній (в т.ч. британській) історіографії, де можна виділити доробок С. Лена [18], аналітиків британського дослідницького інституту «The Federal Trust for Education and Research» [15]. До вивчення проблеми певною мірою вдавалися сучасні російські британісти Ал. Громико [2], Н. Капітонова [4], Л. Кузьмичова [7], Е. Порецкова [9]. У вітчизняній історіографії відсутні спеціальні праці із застосуванням означеного підходу до дослідження проблеми. Водночас важливими для розкриття мети статті стали публікації британістів В. Крушинського [6] і Н. Яковенко [11].

Метою статті є аналіз концептуальних підходів Великої Британії до участі у формуванні СЗППБ ЄС в контексті провідних теорій євроінтеграції упродовж періоду від передумов юридичної фіксації цієї сфери (політики) Євросоюзу у Маастрихтському договорі 1992 року до сучасного постлісабонського періоду розвитку ЄС і європейської політики країни.

Виклад основного матеріалу. ЄС як продукт євроінтеграції історично є насамперед міждержавною організацією з функціонально-федералістськими завданнями – своєрідним продуктом та елементом системи міжнародних відносин, що дозволяє пов'язати теоретичні засади його створення і розвитку з класичними теоріями міжнародних відносин – реалізмом та ідеалізмом, що робить наголос

на індивідуалістичних і суспільно-групових цінностях як рушіях розвитку міжнародних відносин з акцентом на моральних принципах і нормах права. Необхідність розвитку інтеграційних процесів в середині ХХ ст. дала поштовх формуванню базових концепцій євроінтеграції, основні принципи яких знайшли вияв в нормативній базі ЄС. Зміст федералістської концепції полягає в ідеї об'єднання Європи на основі підпорядкування національних і регіональних органів управління наднаціональним структурам. Основними моделями федералізму є кооперація і класична інтеграція. Більш практичну спрямованість має функціоналізм і неофункціоналізм. Засновнику останнього Д. Мітрані належить ідея створення мережі міжнародних спеціалізованих агентств наддержавного характеру з метою унеможливлення проявів державного націоналізму. Основні напрями неоекціоналізму – інституціоналізм або ліберальний інституціоналізм (наголос на значенні інституцій ЄС в умовах прогалин в діяльності національних держав), концепції «переливання»/«spillover» (поширення інтеграційних процесів з економічної на інші сфери) та екстерналізації (роль зовнішнього фактора в інтеграції і її вплив на зовнішнє середовище). Продовженням реалізму є теорія міжурядового співробітництва (інтерговернменталізм) і неореалізм або структурний реалізм. Перша теорія відстоює збереження національного суверенітету учасників інтеграції. Її представник Е. Моравчик первинним джерелом інтеграції вважає інтереси держав, поєднані за концепцією «великих договорів» [18, с. 33]. Представники неореалізму наголошують на важливості структури міжнародної системи для характеру міжнародних відносин, а не поведінки акторів (держав) [11, с. 128].

Напротиву класичному реалізму і федералізму, комунікативна теорія у поглядах її засновника К. Дойча розглядає інтеграцію як процес пошуку між її учасниками шляхів формування несиловими способами «плюралістичного співтовариства безпеки» через мирне узгодження інтересів, що не виключає наднаціональної інтеграції («об'єднане співтовариство безпеки») [5, с. 56-58]. Теорія конструктивізму, напрогивагу реалізму та ідеалізму, трактує міжнародні відносини як продукт соціальних процесів. В основу поведінки держав на міжнародній арені конструктивісти ставлять дієвість таких чинників, як ідентичність, інтереси, самобутність, стратегічна культура, загрози тощо, які є елементами «соціальної реальності» [14].

Реалізм і її напрям інтерговернменталізм лягли в основу сучасного британського підходу до європейської інтеграції, витокі якого сягають післявоєнних ідей У. Черчилля. Озвучене ним гасло про «Сполучені Штати Європи» на базі франко-німець-

кої міждержавної кооперації без Великої Британії означало формування континентального економічного об'єднання («Спільного ринку») на основі простору вільної торгівлі [20, с. 4-5]. Історична концепція парламентського суверенітету і стереотипи глобального статусу країни стали головним стримуючим фактором у процесі приєднання країни до ЄС, що відбувся у 1973 році, і надалі визначали політику урядів в Європі, особливо за часів М. Тетчер. Позиція Великої Британії відіграла не останню роль при винесенні заснованого у 1970 році механізму Європейського політичного співробітництва за рамки інституційної структури ЄС. Прем'єр-міністр на міжнародній арені не оминала нагоди говорити від імені Європи, використовуючи членство країни в ЄС як додатковий аргумент у зовнішній політиці [2, с. 364]. Тоді ж сформувався позитивний підхід Великої Британії до екстерналізації (розширення) Співтовариств за рахунок приєднання нових держав-членів, перманентний процес якого уповільнює федералізацію. Схожою позиції дотримувалися наступні уряди країни. Консерватор Дж. Мейджор у 1995 році заявив, що «якщо Європа стане федерацією, Велика Британія не буде брати в ній участі», а лейборист Т. Блер, незважаючи на проєвропейську риторику, декларував усталені погляди британського істеблішменту на Європу як «союз націй, які тісно співпрацюють» і заперечував творення «федеративної супердержави» [4, с. 24; 12]. Прем'єр-міністр Д. Кемерон у європейській політиці демонструє повернення до риторики і практики тетчеризму.

Ускладнення об'єднаних процесів в рамках ЄС на початку 1990-х років спричинило появу нових (синтетичних) теоретико-емпіричних моделей інтеграції, спрямованих на обґрунтування трансформаційних тенденцій, адаптації об'єднання до нових викликів. У науковій літературі ці моделі об'єднують термінами «диференційована інтеграція» [16] або «гнучка інтеграція» [1; 3; 15; 20]. Різноваріантність нових моделей євроінтеграції зумовлена дисбалансом в участі країн у певних сферах діяльності Союзу. Маастрихтський договір закріпив можливість нерівномірного розвитку інтеграційних процесів. У постмаастрихтський період дискусій щодо перспектив євроінтеграції німецькі політики-федералісти В. Шойбле і К. Ламерс розвинули концепції «Європи змінних геометрій» та «різношвидкісної інтеграції», що передбачають наявність центрального об'єднання держав ЄС – т. зв. «міцного ядра» на базі франко-німецького союзу за участі інших держав зони Євро. Згодом схожу концепцію висунув Президент Франції Ж. Ширак. Вона ґрунтується на необхідності формування відкритої для приєднання «авангардної групи» європейських держав, які воліють брати участь у поглибленому співробітництві. Таку схему на початку 2000-х років підтримало керівництво Франції і Німеччини щодо розвитку Спільної політики безпеки та оборони до рівня Європейського союзу безпеки. Колишній прем'єр-міністр Франції Е. Баладур розвинув модель «концентричних кіл» або «сходинової інтеграції» на основі різного ступеня інтеграції членів ЄС.

Федералістський дискурс цих концепцій врівноважувався позицією британського керівництва, яке, заперечуючи попередні моделі, розвинуло концепцію «карткової Європи» («Europe a la carte») або «секторальної інтеграції». Її ідеологи (Р. Дарендорф, М. Тетчер, Дж. Мейджор) наголошували на доцільності вибору державою сфери інтеграції і партнерів відповідно до її інтересів щодо наступних сфер співпраці, після Спільного ринку [16, с. 5]. Водночас британське керівництво наполягало на недопустимості виключення країни з окремих сфер інтеграції через обмежену участь, що наближає її позицію до концепції «Європи змінних геометрій» [1, с. 20].

Остаточне оформлення згаданих нових концепцій євроінтеграції припало на період Міжурядової конференції з підготовки Амстердамського договору. Представниками франко-німецького «ядра», не в останню чергу через прагнення обійти безкомпромісну позицію Великої Британії з ключових питань інтеграції, було запропоновано юридично закріпити механізм «тіснішого співробітництва» для усіх трьох «опор». По суті така схема стала інституціалізованим виявом більшості згаданих моделей «гнучкої інтеграції». Пропонувалося поширити цю схему на «другу опору». Однак пропозиція була відкинута британським керівництвом [10, с. 48].

Розвиток політичної співпраці держав ЄС до заснування Європейського Союзу відбувався на основі підходів реалістичної теорії міжнародних відносин. Зовнішньополітична співпраця обмежувалася економічною сферою (зовнішня торгівля) і відсутністю дієвих інституційних механізмів міжнародного впливу. Єдиний європейський акт 1986 р. вперше передбачав, що більш тісна співпраця з питань європейської безпеки здатна внести істотний вклад у формування європейської ідентичності у сфері зовнішньої політики. Таку ідентичність розглядали як співпрацю держав в рамках міждержавних структур НАТО і ЗЕС, що відповідало стратегічному баченню Великої Британії. За часів М. Тетчер набули завершеного характеру базові концептуальні підходи британської політики до євроінтеграції, в основі яких лежать принципи державоцентризму, міжурядового співробітництва, пріоритету атлантичних зобов'язань, доцільності постійного розширення об'єднання. Надалі Велика Британія блокувала франко-німецькі плани інтеграції ЗЕС в структурі Євросоюзу, запровадження процедури голосування в Раді ЄС кваліфікованою більшістю, наполягала на окремому розгляді питань зовнішньої політики, безпеки і оборони. Британський уряд через активну участь у процесі закріплення СЗППБ ЄС та неучасть чи обмежену участь в інших напрямках інтеграції підтвердив стратегію вибірково-секторальної різнорівневої інтеграції, що має функціональну природу, і, на думку політологів, лягла в основу концепції «змінної геометрії» – альтернативи класичній федералізації [6, с. 14].

Первинно нормативна фіксація СЗППБ ґрунтувалася на реалістичній парадигмі, адже рішення щодо зовнішньополітичних питань, зокрема спільних дій і гарантування безпеки, мали прийматися главами держав ЄС одноставно, а окрема інституційна структура «другої опори» до підписання Амстердамського договору у 1997 році була фактично відсутня. Однак СЗППБ не підпадає під визначення жодних відомих до цього форм міжнародної співпраці, що впливає з характеру Євросоюзу, який не є класичною міжнародною організацією. Тому реалістична парадигма не є монополюючою у трактуванні СЗППБ [14; 19]. Широкий зміст гуманітарних завдань СЗППБ і визнання первинної військово-політичної ролі НАТО, ставка на багатосторонню дипломатію і механізми економічного впливу свідчили про посилення ідеалістичної парадигми, що дозволяє трактувати ЄС як «м'яку силу» в міжнародних відносинах [10, с. 152].

Вдале пояснення завданням цієї політики ЄС та участі в ній Великої Британії в частині детермінації мети і завдань СЗППБ конкурентними відносинами ЄС – США може надати неореалізм (структурний реалізм). Стратегія «сполучного моста» між Євро-

пою та США, проголошена Т. Блером наприкінці 1990-х років, стала модерним формулюванням традиційної геополітичної специфіки і глобальних інтересів країни. Сполучене Королівство розглядає США як незмінного гаранта європейської безпеки, а СПБО – як додатковий елемент в системі трансатлантичної співпраці. Ліберально-ідеалістичний характер завдань і механізмів СЗППБ ЄС відповідає поглядам британського істеблішменту на структуру міжнародних відносин і безпеки в Європі. Водночас це зумовлює другорядність участі в політичних механізмах ЄС перед відносинами зі США і НАТО. Тому керівництво країни неодноразово демонструвало можливість пожертвувати інтересами європейської єдності заради «особливого партнерства» зі США.

Позитивним фактором розвитку СЗППБ став прихід до влади у Великій Британії в 1997 році проєвропейськи налаштованого лейбористського уряду, який продемонстрував прагнення відійти від стратегії вибірково-секторальної інтеграції. Британські політичні еліти, заохочувані американськими союзниками, були зацікавлені в контролюваності процесу набуття ЄС міжнародного політичного впливу. Фактично керівництво країни стало на шлях формування «ядра» держав об'єднання у політичній і військовій кооперації, заручившись підтримкою Франції і Німеччини. Британські ініціативи щодо формування авангарду провідних держав ЄС у сфері СЗППБ мали місце ще за правління Дж. Мейджора, який наголошував, що кращий шлях для Великої Британії – це багаторівнева, «різношвидкісна» Європа [9, с. 331]. У 2002 році Т. Блер запропонував оформити лідерство держав «великої трійки» (Велика Британія, Франція, ФРН) у форматі Ради Безпеки ЄС, що мала стати керівним органом ЄС між засіданнями Європейської Ради [8, с. 96]. Ініціатива передбачала обмеження впливу Єврокомісії через виведення з її повноважень СЗППБ. Однак вона не знайшла широкої підтримки в об'єднанні. Зближення тристоронніх інтересів у сфері зовнішньої політики і безпеки проявилися в розробці механізму «структурного співробітництва», закріпленого у Лісабонському договорі ЄС. Неформальному домінуванню згаданих країн не стали на заваді навіть суперечності через іракську кризу 2003 року. Саміти «великої трійки» на різних рівнях набули регулярного характеру [17]. Консенсус провідних держав Євросоюзу забезпечив можливість прийняття «Європейської стратегії безпеки», домовленостей ЄС – НАТО «Берлін-плюс» і подальшого розвитку СЗППБ. Водночас керівництво Британії залишилося вірним стратегії недопущення створення Європейського Союзу безпеки та оборони і європейської армії, підтвердивши стратегію вибіркової інтеграції.

Фіксація сучасного концептуального рівня розвитку СЗППБ здійснена в тексті Лісабонського договору ЄС від 13 грудня 2007 року. Ряд новел цілком відповідають духу інтегрованизму. Зокрема, за наполяганням Великої Британії до тексту договору увійшли Декларації 13-14, за якими положення договору не повинні порушувати повноваження держав-членів з формування і здійснення зовнішньої політики, політики безпеки та оборони, представництва в третіх країнах і міжнародних організаціях, надавати додаткові повноваження Єврокомісії і Європарламенту. Водночас в дусі класичного федералізму та інституційного функціоналізму передбачено ряд положень, що мають на меті посилити дієвість зовнішньої політики об'єднання. ЄС набув статусу єдиної юридичної особи та між-

народної правосуб'єктності. В договорі зафіксовано необхідність досягнення і підтримки солідарної позиції держав-членів. Відбулася подальша інституціоналізація СЗППБ. Оскільки за наполяганням Великої Британії сторони договору відмовилися від запровадження посади Міністра закордонних справ ЄС, підвищено статус Верховного представника Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки. Процеси інституціоналізації не оминули навіть таку віддалену від класичної інтеграції галузь, як СПБО. В цілому інституційно-правові новачки створили умови для більш узгодженої і впливової спільної зовнішньої політики, передбачили нові можливості для розвитку співпраці (більше кооперації, а не інтеграції) держав-членів у сфері безпеки і оборони. Зважаючи на політико-правову природу та об'єктивні умови розвитку СЗППБ ця сфера функціонування об'єднання ніколи не стане втіленням класичної інтеграції. Тому мета руху Євросоюзу на цьому напрямі досить аморфна. Водночас правові зміни, внесені Лісабонським договором, вказують на те, що ЄС у сфері СЗППБ прямує до формування структури міжнародного спеціалізованого агентства наддержавного характеру (в дусі неофункціоналізму). Наявний рівень нормативної фіксації інституційно-функціональної структури СЗППБ є відображенням чергового компромісу інтересів суб'єктів інтеграційного процесу та в цілому відповідає британській стратегії євроінтеграції і політики безпеки.

Хоча чинний уряд продовжує використовувати міжнародні можливості ЄС для просування державних інтересів у світі, рівень залучення Великої Британії до СЗППБ протягом останніх років знижено. Керівництво країни блокує подальшу інституціоналізацію СЗППБ, зокрема, створення постійної оперативної штаб-квартири ЄС в Брюсселі і розширення діяльності Європейського Оборонного Агентства [17, р. 4]. Відбувається скорочення державних військових видатків і наполягання на скороченні видатків ЄС у сфері СЗППБ. Об'єднання почуло категоричне «ні» Д. Кемерона ініціативам щодо створення збройних сил Євросоюзу на саміті в Брюсселі 20 листопада 2013 року. Своєю політикою британський уряд фактично став на шлях повернення до вибірково-секторальної інтеграції тетчерівського зразка.

Висновки. СЗППБ як специфічна (унікальна) сфера кооперації держав повною мірою відображає концептуальну дихотомію сутності Євросоюзу на рівні «міждержавний – наднаціональний». З точки зору базових теоретико-концептуальних моделей інтеграції після лісабонських змін СЗППБ є невід'ємним сегментом правової реальності ЄС, що історично ґрунтується на міждержавній кооперації, а в сучасних умовах характеризується вираженими елементами функціоналістської наднаціональної інституціоналізації і незначним посиленням федералістських ознак. В основі концептуальних підходів Великої Британії до участі у формуванні СЗППБ ЄС лежать традиції прагматично-функціоналістського реалістичного підходу з елементами федералістської кооперації, екстерналізації і мінімального інституціоналізму. Первинний вплив на політику країни щодо СЗППБ мають теорії ліберального інтегрованизму і неореалізму. Водночас британська стратегія участі в СЗППБ включає елементи ліберально-ідеалістичного трактування міжнародних відносин при збереженні непорушності державоцентричної парадигми. У розрізі комунікативної теорії британські піходи до євроінтеграції близькі до плюралістичного співтовариства безпеки на міждержавній основі. У діяльності британських урядів

помітна історична наступність участі у політичній кооперації (інтеграції) в рамках об'єднаної Європи – послідовна політика стримування федералістських наднаціональних тенденцій, пропагування еволюційного (напротаву революційному) підходу до розвитку інтеграційних процесів та їх поширен-

ня на нові сфери. Таким підходам відповідає модель вибірково-секторальної інтеграції чи «карткової Європи» тетчерівського зразка, яка еволюціонувала до практичного втілення більш «м'яких» моделей гнучкої інтеграції, як «різношвидкісна інтеграція» та «Європи змінних геометрій».

Список літератури:

1. Бабынина Л.О. Гибкая интеграция в Европейском Союзе – Flexibility in the European Union / Л.О. Бабынина. – М.: Ин-т Европы РАН, 2010. – 132 с.
2. Великобритания: эпоха реформ / под ред. Ал.А. Громыко. – М.: Издательство «Весь Мир», 2007. – 536 с.
3. Кавешников Н. «Гибкая интеграция» в Европейском Союзе / Н. Кавешников // Международные процессы. – 2011. – № 2(26). – Том 9. – Май-август. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twenty-sixth/006.htm>
4. Капитонова Н.К. Великобритания в конце XX – начале XXI века: от консерваторов к лейбористам: учебное пособие / Н.К. Капитонова. – М.: МГИМО (У) МИД России, 2003. – 128 с.
5. Копійка В.В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко. – К.: Знання, 2012. – 760 с.
6. Крушинський В.Ю. Великобританія в європейських інтеграційних процесах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук: спец. 23.00.04. – К., 2004. – 32 с.
7. Кузьмичева Л.О. Великобритания и европейская интеграция: подход британских лейбористов (1988-2001 гг.): дис. ... канд. ист. наук: 07.00.03. – М., 2005. – 213 с.
8. Лобанов Р.О. Проблемы внешней политики, безопасности и обороны в деятельности Европейского союза: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.03. – М., 2005. – 268 с.
9. Порецкова Е.А. Концепция «многоскоростной» Европы в стратегии консервативного кабинета Дж. Мейджора / Е.А. Порецкова // Известия Тульского государственного университета. Гуманитарные науки. – 2011. – Выпуск № 2. – С. 327-333.
10. Тихова В.В. Формирование Общей внешней политики и политики безопасности Европейского Союза (1992-2004 гг.): дис. ... канд. ист. наук: 07.00.15. – М., 2006. – 233 с.
11. Яковенко Н.Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство / Н.Л. Яковенко. – К.: Науковий світ, 2003. – 227 с.
12. Britain's role in Europe. Prime Minister's speech to the European Research Institute. – 23 November 2001. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.prime-minister.gov.uk/output/Page1673.asp>
13. Dyson T. Understanding the Limitations of the EU's Common Security and Defence Policy / T. Dyson, T. Konstadinides // e-International Relations. – 2013. – September 26. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.e-ir.info/2013/09/26>
14. Fiott D. The Common Security and Defence Policy and IR Theory / D. Fiott // e-International Relations. 2013. August 20. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.e-ir.info/2013/08/20>
15. A Federal Trust Report on flexible integration in the European Union // The Federal Trust for Education and Research. – October 2005. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: mayapur.securesites.net/.../FedT_Flexibility_report.pdf
16. Holzinger K. Differentiated Integration in the European Union. Many Concepts, Sparse Theory, Few Data. – Zurich: Center for Comparative and International Studies, 2012. – 21 p.
17. Lehne S. The Big Three in EU Foreign Policy / S. Lehne // The Carnegie Papers. – Washington: Carnegie Endowment for International Peace, July 2012. – 38 p.
18. Moravcsik A. The European Constitutional settlement. The State of the European Union / A. Moravcsik // Making History: European Integration and Institutional Change at Fifty. – Oxford, 2007. – Vol. 8. – P. 23-50.
19. Rynning S. Realism and the Common Security and Defence Policy / S. Rynning // Journal of Common Market Studies. – 2011. – Volume 49. – Number 1. – P. 23-42.
20. Staab A. The European Union Explained: Institutions, Actors, Global impact. 2nd ed. / A. Staab. – Bloomington: Indiana University Press, 2011. – 232 p.

Грубинко А.В.

Тернопольский национальный экономический университет

УЧАСТИЕ ВЕЛИКОБРИТАНИИ ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ И ПОЛИТИКЕ БЕЗОПАСНОСТИ ЕС: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ

Аннотация

В статье рассматриваются концептуальные основы участия Великобритании во внешней политике и политике безопасности Евросоюза. Определяется роль этой страны в процессах формирования ОВПБ ЕС в контексте ведущих теорий евроинтеграции. Проанализирована эволюция политики британского руководства касательно участия в системе политического сотрудничества Европейского Союза, характер ее влияния на процессы евроинтеграции в сфере внешней политики и безопасности.

Ключевые слова: Великобритания, Европейский Союз, теории евроинтеграции, Общая внешняя политика и политика безопасности, модели дифференцированной (гибкой) интеграции.

Grybinko A.V.

Ternopil National Economic University

GREAT BRITAIN'S PARTICIPATING IN COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY OF EU: THEORETICAL AND CONCEPTUAL LEVEL

Summary

In the article conceptual basis of Great Britain's participation in a Common Foreign and Security Policy of European Union are examined. The countries role in the processes of forming CFSP of EU in the context leading theories of eurointegration is determined. The evolution of British government's policy participation in the system of political co-operation of EU, character it influence on the processes of Euro-integration in the sphere of foreign and security policy is analysed.

Keywords: Great Britain, European Union, theories of Euro-integration, Common Foreign and Security Policy, models of the differentiated (flexible) integration.

УДК 655.53(091)::[061.2:51]

ІНФОРМАЦІЙНО-ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МАТЕМАТИЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ НОВОРОСІЙСЬКОГО ТОВАРИСТВА ПРИРОДОЗНАВЦІВ

Животівська Д.М.

Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди

В даній статті автором зроблено аналіз видавничої діяльності математичного відділення Новоросійського товариства природодослідників, її роль в організації інформації з питань науки і культури, а також сторони, пов'язані з вирішенням соціально-економічних проблем. Вивчення інформаційно-видавничої діяльності, як періодичної, так і нерегулярної, дозволяє зробити важливі висновки про роль Новоросійського товариства в поширенні фізико-математичних знань в українському соціумі.

Ключові слова: Новоросійське товариство природодослідників, математичне відділення, видавничі діяльність, протоколи засідань, періодичні видання, «Записки НТП».

Постановка проблеми. Діяльність природничонаукових товариств другої половини XIX – початку XX ст. є одним з найцікавіших напрямків розвитку науки в Україні. Особливо значний внесок в організацію науки і наукове знання внесли товариства дослідників природи як самобутні центри розвитку природознавства.

Найважливішим фактором організації наукових досліджень та згуртування членів суспільства було інформаційне забезпечення їх діяльності. З цієї метою практично всі товариства з моменту свого виникнення прагнули до організації видань, різноманітних за характером, призначенням, періодичністю.

До останнього часу природничі та науково-технічні товариства, що виникли в XIX сторіччі і діяли в Україні, майже не вивчалися. Тим часом їх творчий спадок, внесок у створення наукового потенціалу України, в організацію наукових досліджень і культурно-просвітницьку діяльність значний.

Дореволюційна література складається з нечисленних ювілейних видань, в основному складених членами суспільства на підставі офіційних документів, що відбивали їхнє життя. Роботи довідкового характеру несли відомості про наукові праці, доповіді і повідомлення членів суспільства.

Змістовні відомості з історії розвитку Новоросійського товариства в рішення певних наукових проблем характерні для статей, монографій, нарисів В.А. Добровольського, А.Н. Боголюбова, Г.Г. Кордуна, А.В. Богатського, Д.С. Воронцова, Ф.Н. Серкова, Я.Ю. Корпуна, А.П. Маркевича та ін.

Мета статті. Провести аналіз інформаційно-видавничої діяльності Новоросійського товариства

природознавців, у тому числі математичного відділення, що дозволить зробити висновки про роль у поширенні новітніх досягнень вітчизняної та зарубіжної науки.

Виклад основного матеріалу. Один з напрямків видавничої діяльності полягав в налагодженні випуску періодичних збірників, журналів, записок, праць, в яких відбивалися і наукові досягнення, і поточне життя.

Новоросійське товариство дослідників природи прийняло рішення про видання власного друкованого органу «Записки Новоросійського товариства природознавців» (тиражем в 250 прим.) через місяць після організації суспільства – 22 квітня 1870 р. [1, с. 9-10].

Особливо було розглянуто питання про друк протоколів засідань товариства. Думки про необхідність їх публікації, місце публікації, а також з питання про друк хоча б коротких витягів з доповідей у загальних зборах розійшлися. Протоколи і звіти товариства почали регулярно з'являтися в «Записках» тільки після 1885 р. Деякий час витяги з протоколів, особливо в перші десятиліття діяльності товариства, публікувалися в місцевих газетах. 20 квітня 1885 р. товариством було прийнято рішення друкувати реферати доповідей у вигляді додатку до протоколів, однак це починання швидко згасло у зв'язку зі збільшенням видавничих витрат.

У зв'язку з відкриттям у НТП в 1876 р. математичного відділення постало питання про заснування його спеціального органу. З'явилося перше математичне видання першого математичного товариства в Україні. Рішення про випуск «Записок ма-